

FÜZZETEK

A Magyar—Török Baráti Társaság időszakai lapja
Macar—Türk Dostluk Derneği Yayını

– Üç ayda bir çıkar –

Türkiye Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü yöneticisi Gökçin Yalçın'la söyleşi

Beszélgetés Gökçin Yalçinnal, a török Kulturális Minisztérium Könyvtári Főigazgatóságának vezetőjével

— Başkent Szabó Ervin Kütüphanesinde düzenlenen Hilâl ve Haç adlı bilimsel konferansa katılmak amacıyla Macaristan'a geldiniz ve Macar-Türk Dostluk Derneği'nin örgütlediği zengin bir meslekî programla da karışıldınız. Sizi burada Macar meslektaşınız, Milli Kültür Mirası Bakanlığı Arşiv Dairesi Başkanı bayan Erzsébet Szentpéteri Kóciánné kabul etti. Aranızda hangi meslekî sorunlar söz konusu oldu, özetler misiniz? En yüksek düzeyde işbirliği için olasılık görüyor musunuz?

Öncelikle çeşitli nedenlerle gecikmeli de olsa Macar-Türk Dostluk Derneği yöneticileri olarak sayın Tibor F. Tóth size, Prof. Dr. Géza Dávid ve László Puskás beye teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

Bu program kapsamında 19 yıl önce 2 gün kaldığım Budapeşte'de tadına doymulmaz bir nostalji yaşadım. İki günü birbirine bağlayan geceyi geçirdiğim Astorya Otelini, o görkemli tarihi yapıyı yeniden görmek beni çok duygulandırdı. Budapeşte'yi bir kez daha sevdim. Bunun için özellikle teşekkürler.

Millî Kültür Mirası Bakanlığı Kütüphaneler ve Arşiv Şubesi Başkanı bayan Erzsébet Szentpéteri Kóciánné ile görüşmelerimizde iki ülkenin kütüphanelerinin örgütlenme modelleri, finans kaynakları, materyal sağlama yöntemleri, özellikle Macaristan (Budapeşte) kütüphanelerinin radikal kararla yeniden yapılandırılması konularında benim çok yararlandığım ve takdirle dinlediğim bilgi alışverişinde bulunduk. Bayan Kóciánné'ye de teşekkürlerimi iletmek isterim.

Ülkelerimiz arasındaki köklü ilişkiler kültürel özellikle de kütüphaneler konusunda – ki kütüphanelerimiz koleksiyonlarında yazılı ve basılı bir çok kaynak var – bunların okunması, restorasyonu, ortak kataloglar oluşturulması, elektronik ulaşım kurulması vb. alanlarda, ayrıca karşılıklı uzman kütüphaneci ve restorasyon uzmanları davet edilmesi gibi ilişkiler kurulması olasılığı her zaman vardır ve ekonomik olanaklar elverdiğince de olmalıdır.

— Meslekî konuşmalarınız sırasında, sizin yönteminizdeki genel müdürlüğün 1400 kadar kamu kitaplığı üzerinde kamu idaresi denetimini gerçekleştirdiği de söz konusu oldu. Çalışmalarınız sırasında ne gibi sorunlarla uğraşmak zorunda kalıyorsunuz? Adı geçen kütüphanelerin malî ve meslekî yönden devlet tarafından destek görmesine, denetlenmesine çözüm getirildi mi?

Evet şimdi 1422 kütüphane var Genel Müdürlüğüme bağlı.

— A Szabó Ervin könyvtárban megrendezett konferenciára érkezett Magyarországra, emellett gazdag szakmai program várt, amelyet a Magyar-Török Baráti Társaság szervezett meg. Fogadta Önt magyarországi kollégája, Kóciánné Szentpéteri Zsóka, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közgyűteményi Főosztályának vezetője. Kérjük, mondja el, hogy milyen szakmai kérdésekről esett szó Önök között? Lát-e lehetőséget a legfelsőbb szintű együttműködésre?

Mindenek előtt, ha megkésve is, szeretnék köszönetemet kifejezni F. Tóth Tibornak, Dávid Géának és Puskás Lászlónak.

A program keretében végtelenül jóleső nosztalgiát élhettem meg Budapesten, ahol 19 esztendő előtt töltöttem már két napot. Szívmelengető érzés volt újra látni az Astoria szálloda történelmi épületét, amelyben akkor az éjszakát töltöttem. Budapest most is nagyon tetszett, ezért is köszönetet mondok.

Igen hasznos megbeszélést folytattam Kóciánné Szentpéteri Zsóka-val, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közgyűteményi Főosztályának vezetőjével a két ország könyvtárainak szervezeti modelljeiről, pénzügyi forrásairól és anyagbeszerzési módszereiről. Elismeréssel nyugtáztam mindazt, amit a magyarországi könyvtárak újjászervezése céljából hozott radikális határozatokról mondott. Szeretnék ezért Kóciánnénak is köszönetet mondani.

— A szakmai megbeszélésen szóba került az is, hogy az Ön által vezetett főigazgatóság mintegy 1400 közkönyvtár államigazgatási felügyeletét látja el. Munkájuk során milyen gondokkal kell megküzdeniük? Megoldott-e pénzügyileg, szakmailag az említett könyvtárak állami támogatása, felügyelete?

Jelenleg 1422 könyvtár tartozik Főigazgatóságunkhoz. Ezek többnyire nép- és gyermekkönyvtárak, de vannak olyanok is, amelyekben kéziratok és régi (arab) betűkkel nyomtatott könyvek találhatóak.

A könyvtárak gondjait nem lehet elválasztani az országos gondoktól. Ezért természetes, hogy a gazdasági gondok jelentik a legnagyobb problémát. Az is igaz azonban, hogy nem túl nehéz költségetesen kívüli pénzekhez jutnunk. Könyvtárépítéshez, könyvbeszerzéshez például a helyi önkormányzatoktól illetve magánszemélyektől is kapunk támogatást.

→

Genellikle halk ve gyermek könyvtáraként működnek és az állami költségvetésből működnek, és az állami költségvetésből működnek. Az egyetemeken könyvtárakat vezetnek egy része (2002 elején 263 fő) könyvtársként dolgozik, arányuk azonban a könyvtárakéhoz képest igen alacsony. Az egyetemeken, különösképpen a magán- és az alapítványi egyetemeken magas fizetést adnak a könyvtárosoknak, ezért visszaesés mutatkozik az állami könyvtárakban munkát keresők számában. Különböző törvényes intézkedésekkel, pl. a könyvtárosok vezető köztisztviselői állományba vételével, illetve a mellékjövödelmek növelésével próbáljuk a népkönyvtárakban való elhelyezkedést vonzóbbá tenni.

Törökországban a nép- és gyermekkönyvtárak igazgatási és pénzügyi szempontból állami irányítás alatt állnak, és az állami költségvetésből működnek. Az egyetemeken könyvtárakat vezetnek egy része (2002 elején 263 fő) könyvtársként dolgozik, arányuk azonban a könyvtárakéhoz képest igen alacsony. Az egyetemeken, különösképpen a magán- és az alapítványi egyetemeken magas fizetést adnak a könyvtárosoknak, ezért visszaesés mutatkozik az állami könyvtárakban munkát keresők számában. Különböző törvényes intézkedésekkel, pl. a könyvtárosok vezető köztisztviselői állományba vételével, illetve a mellékjövödelmek növelésével próbáljuk a népkönyvtárakban való elhelyezkedést vonzóbbá tenni.

— *Milyen mértékben segíti irányítási, illetve könyvtárosi munkájukat a számítástechnika?*

Körülbelül ötven népkönyvtárban az automatizálási program keretében – a szoftver és a hardver biztosításával – befejeződött a könyvtári személyzet oktatása, és folyik az állomány számítógépre vitele. A legtöbb helyen van internetes hozzáférés.

E program keretein belül a többi könyvtárak is új technikai lehetőségeket kapnak.

— *Szakmai beszélgetések során nálunk gyakran megemlítik, hogy a törökországi könyvtárakban több régi, európai eredetű kézirat van. Hol tárolják, és hogyan kezelik ezeket a ritka értékeket? Hozzáférhetnek-e és ha igen milyen formában a Magyarországról érkező kutatók? Elképzelhetőnek tartja-e, hogy törökországi könyvtárban van még olyan Magyarországról származó kézirat, nyomtatvány, dokumentum, amely a kutatók előtt teljesen ismeretlen?*

Amiképpen az európai könyvtárakban is lehet még találni török eredetű kéziratokat, lehetséges az, hogy ha nem is nagy számban, de találhatók európai eredetű kéziratok a törökországi könyvtárakban.

A minisztériumunk tulajdonában lévő kéziratokat a kéziratkönyvtárakban, a Nemzeti Könyvtárban, illetve múzeumban őrzik.

Az e művekhez való hozzáférést rendszabályok és rendeletek szabályozzák. Ezek értelmében az illető ország Török Nagykövetségéhez kell fordulni, és a Külügyminisztérium illetékes osztálya juttatja el a kéréseket a megfelelő helyre, majd a szükséges formák elintézése után ugyanazon az úton értesítik a kutatót az eredményről. Másrészt a kutatók, anélkül, hogy ide kellene utazniuk, mikrofilmet igényelhetnek. Azok a könyvtárak, amelyekben a kért művek találhatók, fizetség ellenében megküldik az igényelt mikrofilmet a hozzájuk fordulóknak.

Nem látom okát annak, hogy a jövőben az Ön által említett együttműködéshez hasonló formában, a kölcsönösség elvére alapozva ne alakulhatna ki újabb együttműködés.

— *A magyar turkológusok számára az egyik legfontosabb közgyűjtemény a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Keleti Gyűjteménye. A Szilágyi Collectióban több olyan kötet is őriznek, amely az erdélyi származású İbrahim Müteferrika által létesített első török nyomdából kerültek ki. Önt fogadta Apor Éva, a gyűjtemény vezetője, és láthattott is néhányat az igen értékes könyvekből. Vendéglátója ugyan nem említette, de minden bizonnyal a gyűjtemény 20. századi anyaga bővíthető lenne. Látna-e lehetőség a nagy múltú, a turkológiával foglalkozók tudományos műhelyének számító intézmény anyagának török támogatással történő gyarapítására, illetve szorosabb szakmai együttműködésre?*

Hálás köszönetem ezúttal is Apor Évának a szívélyes fogadtatásért és együttműködésre kész alapállásáért. Alkalmam volt néhány Törökországból odakerült művet látni.

2

TÖRÖK FÜZETEK 2002/2

Zengin geçmişi olan, Türkolojiyle uğraşanların bilimsel "atölyesi" sayılan bu kurumun materyelinin Türklerin desteğiyle artırılması ve meslekî işbirliğinin daha sıklaştırılmasını olası görüyor musunuz?

Bayan Éva Apor'a gösterdiği cana yakın ev sahipliği ve işbirliğine hazır davranışı nedeniyle sonsuz teşekkürlerimi iletmek isterim. Orada Türkiye'den giden birkaç eser de gördüm. Birini kendisine ben Kuran'dan alınmış sureler olduğu için okumuştum. Bayan Éva Apor bunları okumakta zorlandıklarını, Türkiye'den okuyabilecek birisinin gelip gelemeyeceğini sormuştu. Ben de bir girişimde bulunulmasını önermiştim. Müteferrika baskılarının asılları değilse bile mikrofilmlerinin sözünü ettiğiniz atölyede toplanmasının mümkün olabileceğini düşünüyorum.

Gökçin Yalçın, Puskás László, Tasnádi Edit és Apor Éva

— Konferans süresince siz Başkent Szabó Ervin Kütüphanesi genel müdürü Péter Fodor ile konuşmalar yaptınız. Bunların sonucunda başkentimizin kamu kitaplıkları şebekesi hakkında bir fikir edinebildiniz mi?

Çok kapsamlı değilse de anlatıldığı kadar fikir edinebildiğimi düşünüyorum. Ancak bu konuda – Macarca kaynaklardan yararlanamayacağım için – Türkçe bir metin verebilerseniz çok mutlu olurum ve bu yararlı olacaktır. Bay Péter Fodor'a teşekkür ediyorum. Kütüphanesini gezdirdi ve ben kütüphaneden çok etkilendim. Bulunduğu konum olarak ta çok uygun. Halka açık bölümün düzenlenmesi, kullanıcıların kütüphaneden yararlanma hareketliliği Szabó Ervin Kütüphanesinin bir kültür odağı olarak hizmet verdiğini ve bunun da başarılı bir yönetimle olabileceğini gördüm.

— 1877'de Sultan II. Abdülhamid'in iade ettiği 35 el yazması ve aralarında 14 Corvina burada korunduğu için de biz Macarlar Eötvös Loránd Üniversitesi kütüphanesine pek sıcak bakıyoruz. Bunların iadesi koşulları bu çevrede yakından biliniyordu. Siz Budapeşte'deyken, eski Türk baskılarıyla birlikte adı geçen Corvina'ların birçok nüshasını görmek fırsatını buldunuz. İstanbul'da Topkapı Sarayı'ndan üç yüz yıl boyunca korunmuş olan bur harika Bibliotheca Corviniana ciltlerini elinize aldığınızda sizde nasıl bir duygu uyandı?

Doğrusu Budapeşte'ye gelmeden önce Macarların olağanüstü değer verdikleri Corvina'ları çok merak ediyordum ve ilk davetinizde gelemediğim için de çok üzül müştüm. Gördüğüm zaman da çok duygulandım. İnsanların yüzyıllarca önce kitaba bir sanat olarak baktıklarını, bir sanatçı ruhuyla yaklaştıklarını, bu nedenle de sonuçta böylesine değerli sanat eserleri yarattıklarını görmek çok heyecan veriyor. Bizim insanımız için de bu böyle.

Az egyiket – miután a Koránból vett szúrák voltak – el is olvastam neki. Apor Éva elmondta, hogy nehezen tudják olvasni a régi kéziratokat, s kérdezte, hogy nem jöhetne-e valaki, aki el tudja olvasni őket. Azt javasoltam, hogy kezdeményező lépéseket kell ebben az irányban tenni. Azt gondolom, hogy ha nem is eredeti Müteferrika-művek, de a mikrofilmek gyűjteménye kialakítható a szóban forgó műhelyben.

— Ön a konferencia időtartama alatt szakmai megbeszélést folytatott Fodor Péterrel, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatójával. Ennek eredményeként sikerült-e valamilyen képet kialakítania a fővárosi közkönyvtári hálózatról?

Azt gondolom, elég jó képet kaptam, de minthogy az ezen a téren rendelkezésre álló magyar forrásokat nem tudom használni, nagyon örülnék, ha Önöktől török nyelvű anyagot kaphatnék. Hálás vagyok Fodor Péternek, aki bejárta velem a könyvtárat. Valóban nagy hatással volt rám a könyvtár: igen jó az elhelyezkedése, a látogatók által használt részek kialakítása s az a mozgalmasság, ahogyan az olvasók a könyvtárat használják. Azt tapasztaltam, hogy a Szabó Ervin Könyvtár – sikeres vezetésének köszönhetően – valóságos kulturális központként működik.

— Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára nekünk magyaroknak részben azért nagyon kedves, mert itt őriznek 35 olyan kódexet, közöttük 14 korvinát, amelyet II. Abdülhamid szultán származtatott vissza 1877-ben. Körünkben jól ismertek a visszaadás körülményei. Ön budapesti tartózkodásának ideje alatt – régi török ősnymtatványokkal együtt – láthatta az említett korvinák több példányát. Milyen érzéssel vette kézbe ezeket a gyönyörű kiállítású, a Bibliotheca Corviniana köteteit, amelyeket mintegy három évszázadon át az isztambuli Topkapu Szerájban őriztek?

Az az igazság, hogy már budapesti látogatásom előtt is igen kíváncsi voltam a magyarok által rendkívül nagyra becsült korvinákra, s ezért nagyon sajnáltam, hogy korábbi meghívásuknak nem tudtam eleget tenni. Nagyon meghatódtam, amikor végre láthattam őket. Elragadtatást kelt bennem, amikor látom, hogy az emberek évszázadokkal ezelőtt műalkotásként tekintettek a könyveket, művészi lélekkel közelítettek hozzájuk, s ennek következtében ilyen értékes műremekeket hoztak létre. Mi is így érzünk. Megjelentettük pl. Nagy Szulejmán szultán verskötetének, Muhibbi Divánjának a hasonmás kiadását. El fogom küldeni egy budapesti könyvtárnak, akkor meg fogják látni, milyen csodálatos remekmű.

Tasnádi Edit, Gökçin Yalçın, Dávid Géza és Monok István

Örneğin Kanunî'nin divanının (Muhibbi Divanı) tıpkı basımını yaptık. Yakında Budapeşte'de bir kütüphaneye de göndereceğim, göreceksiniz. O da bir şaheser. Eötvös Loránd Üniversitesi yetkililerine ve bana Corvina'lar hakkında bilgi veren o genç uzmana çok teşekkürler.

Ankara'da Türk-Macar Dostluk Derneği Başkanı Prof. Dr. Anıl Çeçen'in daveti ile Macaristan Büyükelçiliği konutunda Budapeşteye gidişim ve ağırlıklı olarak Corvina'lar konusunda bir söyleşide bulundum. Bu heyecanımı orada da aktarmaya çalıştım. Güzel bir etkinlik.

— *Siz kurumun genel müdürü László Szögi ile mesleki konuşmalarda bulundunuz. Mesleki işbirliği konusunda herhangi bir anlaşmaya varabildiniz mi?*

Genel Müdür Bay László Szögi ile işbirliği yapılabilecek bir çok konuyu görüştük ama herhangi kesin kararımız olmadı. Girişimler ve bütçe olanakları bu alanda etkili oluyor. Ama geleceğe dönük girişimleri de başlatmak gerekiyor.

— *Elbette "Milli Kütüphanemiz"i, Országos Széchényi Könyvtár'ı ziyaret etmemek olamazdı. Orada genel müdür István Monok ile uzun uzun görüşmelerde bulundunuz ve büyük ün kazanan kurumun birçok bölümünü dolaştınız. Siz özellikle restoratörlerin çalışmalarına ilgi gösterdiniz. Hangi meslek alanlarında ilişkilerin geliştirilmesine olanak görüyorsunuz?*

Macaristan Milli Kütüphanesi tek kelimeyle görkemli. Projelendirilmiş, desteklenmiş, karar verilmiş ve bu görkemli kütüphane adeta yaratılmış. Böyle konularda inanmak ve maddî güç çok önemli. Genel Müdür Bay István Monok ve çalışma arkadaşlarını kutluyorum.

Evet ben özellikle restorasyon bölümü ve restoratörlerin çalışmalarıyla ilgilendim. Ve Macaristan'ın restorasyon konusunda çok iyi olduğunu gördüm.

Uzman davet ya da istihdam ederek veya buradan restorasyon konusunda yetiştirilmek üzere eleman göndererek kitap restorasyonu konusunda ilişkiler kurulması gerektiğine inanıyorum. Daha önce de iki ülke Kültür Bakanlığı Müsteşarları arasında da bu konularda görüşmeler yapılmıştı. Ancak sanıyorum ekonomik konularda yaşananlar nedeniyle uygulamaya konulamadı. Umarım ve dilerim bu bir gün gerçekleşecek.

— *Gerçi birkaç günlük Budapeşte ziyaretiniz boyunca hemen de bütün vaktinizi meslek programlarıyla geçirdiniz. Gene de şunu sormama müsaade edin: Şahsen biz Macarlar hakkında bir görüş oluşturabildiniz mi?*

Budapeşte'de iki tam gün kaldım diyebilirim. Diğer iki gün geliş-gidiş için kullanıldı.

Öncelikle çok yoğun yaşanan iki günde Macar tarihini, Macar kültürünü ve Macar misafirperverliğini yaşadım. Türk-Macar ilişkilerinde, büyük kısmı birlikte yaşanan tarihin tolerans, güven ve içtenlik duygularının bugüne taşınabilmiş olduğunu gördüm. Çünkü kendimi hiç yalnız hissetmedim. Türkiye'de beraber olduğumuz zamanlarda sizlerin de böyle düşündüğünüzü sezdiğimi söylersem yanlış olmaz sanıyorum. Macarlar geleneklerini yaşatan, geçmişin ürünlerini büyük bir zevkle koruyan, nazik ve uygar bir toplum benim için. Belki düşüncelerimi yeterince anlatmıyor bu sözlerim ama sizlerin beni anladığınızı biliyorum.

Bir izleniminimaltını defalarca çizerek söylemek zorundayım. Türk-Macar ilişkilerinin bu kadar içten, bu kadar verimli yaşanmasında Türkiye'nin Budapeşte'deki temsilcisi Büyükelçi Sayın Ender Arat'ın (ve değerli eşi Sayın Ayşe Arat'ın) bilgi birikimlerinin, araştırmacı, yaratıcı ve kaynaştırmacı nitelikleri, insan ilişkilerindeki büyük başarıları ve daha sayamayacağım güzellikleri ile getirdiği yadsınmaz katkılar için takdir duygularımı ve teşekkürlerimi sunmak benim için onurlu bir görevdir.

Siz değerli dostlara gönül dolusu sevgiler, teşekkürler.

Köszönetem fejezem ki az ELTE Könyvtára vezetőinek annak a fiatal szakembernek (Tóth Péter – A szerk.), aki nekem korvinákat bemutatta.

Ezt a lelkesedést próbáltam akkor is kifejezni, amikor Ankaráb a Török-Magyar Baráti Társaság elnökének, Dr. Anıl Çeçennek meghívására a Magyar Nagykövetség rezidenciáján tartott emlékeztető rendezvényen Budapesten utamról, s mindenképp a korvinák beszéltém.

— *Ön szakmai megbeszélést folytatott Szögi Lászlóval, intézmény főigazgatójával. Sikert-e valamilyen szakmai együttműködésben megállapodniuk?*

Szögi László főigazgatóval sok olyan területet érintettünk, ah együttműködhetnénk, konkrét megállapodásra azonban nem került sor. A kezdeményezésektől és a költségvetéstől függnek ezen a téren a dolgok. Mindenesetre meg kell tenni a kezdő lépéseket a jövő irányába.

— *Természetesen nem maradhatott el a "Nemzeti Könyvtárban", az Országos Széchényi Könyvtárban való látogatása. Monok István főigazgató úrral szakmai kérdésekre, hosszasan tárgyaltak és megtekintette a nagyhírű intézmény több részlegét is. Ön különösen a restaurátorok munkájára írt érdeklődött. Milyen szakmai területeken lát lehetőséget kapcsolatok fejlesztésére?*

Magyarország nemzeti könyvtára egyszerűen lenyűgözött. Elkészültek a tervek, ezek támogatásra találtak, megszülettek határozatok – és megteremtették ezt a könyvtárat. Az ilyenfajta munkáknál a hit és az anyagi forrás is igen fontos. Gratulálok Monok István főigazgatónak és munkatársainak.

Valóban külön is érdeklődtem a restaurátorműhely és restaurátorok munkájára. Tapasztaltam, hogy Magyarország restaurálás terén igen jól áll. Azt hiszem, szükségünk van arra, hogy szakemberek meghívása vagy foglalkoztatása, esetleg restaurátoraink itteni képzése útján a könyvrestaurálás terén felveszük kapcsolatot. Korábban a két ország államtitkárai már tárgyaltak erről a kérdésről, de azt hiszem gazdasági okok miatt a elképzelések nem valósulhattak meg. Azt kívánom, hogy váljanak gyakorlattá, és remélem is, hogy egyszer majd így lesz.

— *Bár néhány napos budapesti tartózkodása alatt szintén minden idejét szakmai programmal töltötte el, mégis megkérdem magánemberként sikerült-e valamilyen képe kialakítani rólunk, magyarokról?*

Azt mondhatom, hogy csak két teljes napot tölthettem Budapesten, mert a másik két nap az oda-vissza utazással telt el. Ebben a két, programmal zsúfolt napban találkozhattam magyar történelemmel, a magyar kultúrával és a magyar vendégszeretettel. Láttam a török-magyar kapcsolatokban, jó részében közös történelmünkben a tolerancia, a bizalom és az őszinteség máig jelen lévő jeleit. Magamat soha nem éreztem egyedül, és az hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy Önök is hasonlóan éreztek, amikor Törökországban lehettünk együtt. A magyarok az én szememben olyan kedves és művelt emberek, akik ápolják hagyományaikat, és nagy gondnal őrzik a múlt értékeit. Talán nem tudom jól megfogalmazni a gondolatimat, de tudom, hogy Önök így is megértene engem.

Szeretnék valamit erősen hangsúlyozni: megtisztelő feladatnak érzem, hogy elismerésem és hálámat fejezzem ki Ender Arat nagykövetségnek (és feleségének, Ayşe Arat asszonynak), mert a török-magyar kapcsolatok ilyen mérvű őszinteségében és sokoldalúságában vitathatatlanul fontos szerepet játszanak az ő tapasztalatai, kutatói, alkotói és kapcsolatteremtő képessége és mindazok a jó tulajdonságai, amelyek nem tudok itt felsorolni.

Önök, Kedves Barátaim, fogadják szívből jövő szeretetemet és hálámat.

(F. Tóth Tibor — Tasnádi Edit)

Nejat Göyünç'ü kaybettik

Türk bilim hayatı, geniş kapsamlú bilgiye, Avrupa kultúrájához sahit, okul yaratan bir profesórájához daha yitirdi. Bizler de yasını paylaşıyoruz, zira şahsında Macarlara ózelliike yakınlık gösteren bir dostu kaybetmiş oluyoruz.

Nejat Göyünç düzenli olarak Başbakanlık Arşivi'nde çalışan ender araştırmacılar dandı. Onunla buluşabilme olasılığı orada en kuvvetliiydi. Çalışmalarında en önemli aşamalardan biri, Mardin sancağındaki tapu-tahrir defterlerindeki verilerin işlenmesiidi. Bu inceleme sonucunda hazırlanan, ilk önce İstanbul Üniversitesi tarafından yayımlanan ve sonra Türk Tarih Kurumu tarafından yeniden bastırılan bu eser, uzun süre benzer çalışmalara girişen Türk uzmanları için örnek sayılıyordu. Fakat sonra Profesör Göyünç hemen de „sürgün edilmiş” gibi Konya'da öğretim görevine atanınca, bu fırsattan iyi yararlanmasını bildi ve bir çok genç tarihçiyi ortak bir metodoloji tahrir defterlerini değerlendirmeye ve sonuçları yayınlamaya özendirdi. Bu önemli kaynak bölümünün incelenmesine o kadar ağırlık verdi ki, bu eski Selçuk başkentinde 1992'de uluslararası bir konferans düzenledi ve ilgili her ülkeden uzmanlar davet etti. İleride sürdürülecek işbirliği umuduyula her milletten birer sorumlu üyeyle komite kuruldu. 1994'te Erlangen'de düzenlenen ikinci sempozyumdan sonra yeni bir toplantı yapılamadıysa ve tasarıları arasında pek azı hakkettiği şekilde gerçekleşemediyse, bu onun elinde değildi.

Nejat Göyünç'ün diğer büyük bir girişimi, Türkiye'de yayımlanan fakat önemli bölümü yabancı dillerde basılan ve yurtdışı uzmanların araştırmalarına da geniş yer veren bir derginin çıkmasını sağlamak oldu. Bu yıllık süreli derginin kapağında Halil İnalık ile Heath Lowry'nin (sonra da İsmail Erünsal ile Klaus Kreiser'in) adları redaktörler olarak geçiyorduysa da, işlerin büyük kısmını onların değil, Nejat Göyünç'ün yaptığı biliniyordu. Onun ilişkileri ve kişiliği sayesinde filhristlerde bu dalın en seçkinlerinin adlarıyla karşılaşılıyor. Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies oldukça yüksek bir fiyatla piyasaya çıktığı halde gene de kısa sürede alıcılarnı buldu. (Biz Macar Türkologlar için 1980'li yıllarda 20 dolarlık tutar ödenir gibi değildi ve bunu herhalde profesör de fark etti ki, kendisiyle bulduğumuz zamanlarda – başkaları görmesin diye bir kenara çekilir – aramızdan birine derginin son sayısını verirdi.)

Emekliye ayrıldıktan sonra da bir köşeye çekilmedi. Tam tersine, evdeki toplantılarda eskisinden daha fazla konferanslar verdi, konuşmalar yaptı. Öyle hissediyordu ki, biriktirdiği bilgilerden daha birçoğunu halkına iletmemişti. Aynı düşüncelerle zengin kitaplığını şu anda en dinamik biçimde gelişen, İstanbul'daki İslâm Araştırma Merkezi belgeliğine bağışladı.

Nejat Göyünç genel olarak sessiz sedasız bir kimse gibi görünüyordu ve biraz ince sesi de bu izlenimi kuvvetlendiriyordu. Fakat meslekî tartışmalar kendi görüşüne göre olumsuz yönlere kaydığı zaman öfkesini göstermesini de bildirdi. Bu gibi durumlarda gerçeği nereden zedelenmiş saydığı her zaman açıklığı kavuşmazdı. Fakat, kendi ılımlı değer ölçüsünü aşın uçlara karşı konduğu hissedilirdi.

✍ Géza Dávid

(Türkçesi: Yılmaz Gülen)

Tíz éves a Török Füzetek

Öexcellenciája Ender Arat Törökország rendkívvüli és meghatalmazott nagykövete rezidenciáján májusban fogadást adott a Török Füzetek megalapításának 10. évfordulója alkalmából. A bensőséges ünnepség keretében méltatta a szerkesztőbizottság munkatársainak egy évtizedes tevékenységét és munkájukhoz további sok sikert kívánt.

Ugyanekkor vette át Nyíri Mária és Tasnádi Edit az Izmiri Irodalmi Társaság, a KIBATEK küldöttségétől munkásságuk elismerését jelentő plakettet.

A Magyar-török, török-magyar útszótár új kiadása alkalmából

A napokban jelent meg az Akadémiai Kiadó gondozásában annak a turisták számára készült kétirányú szótárnak átdolgozott változata, amelyet elnökünk, Dávid Géza állított össze. Ennek kapcsán kértük meg, hogy vázolja a vállalkozás kezdetét s a jelen verzió viszonyát a korábbiakhoz.

Amikor az 1980-as években hozzáfogtam a magyar-török, török-magyar útszótár megszerkesztésének, leginkább az motivált, hogy addig e nyelven soha nem készült oda-vissza szógyűjtemény. Első lépésként nem akartam túl nagy fába vágni a fejszém, de az éppen akkortájt fellendülő turizmus igényeinek kielégítése, illetve a nyelvtanulás kezdetének megkönnyítéséhez való hozzájárulás szándéka, no meg a „világelsőség” lehetősége csábított a munkára. (Meg kell valljam: egy páros Törökországban megelőzött, ám az ő produkciójuk időnként egészen különös „megfeleléseket” tartalmaz, pl. egyszerű főnévnek ige az értelmezése.) Bár egyébként történeti kérdésekkel foglalkozom, a mai török nyelvet igyekeztem minél jobban elsajátítani, amihez az is nagyban hozzásegített, hogy akkoriban sokat tolmácsoltam.

Eleinte lassan haladtam, mert mindig jött valami fontosabbnak tűnő feladat. Amikor 1983 januárjában eltörtem a lábam és hónapokig nem tudtam otthonról kimozdulni, tálcán kínálkozott, hogy komolyan nekilássak a kis szótár tető alá hozásának. Alapul, kicsit véletlenszerűen, a hasonló angol és spanyol nyelvű változatokat vettem, természetesen kihagyva a helyi specialitásokat, azokat törökországi jellegzetességekkel felcserélve.

Az első kiadás 1987-ben jelent meg, s tudomásom szerint szépen fogyott. A Magyar-Török Történeti Vegyesbizottság ankarai ülésén vendéglátóink javaslatára még az államfőnek is küldtünk belőle.

A legnagyobb sikemek egyébként azt tartom, hogy egy isztambuli könyvtár fantáziát látott a szótár kalózkidadásában. Ismerőseim (ha jól emlékszem Gál Tímea és Kicsi Vali) hívták fel a figyelmemet erre a tényre. Többszöri pengeváltás után értük csak el, de elértük, hogy a tulajdonos elismerje jogszerű követeléseinket és úgy-ahogy legalizálja az akciót.

A rendszerváltás után új küllemben, apró javításokkal ismét elhagyta a nyomdát a kis kötet, ami arra utal, hogy az első adag (ha nem tévedek, húszezer példány) túlnyomó többsége gazdára talált. Minthogy időközben csökkent a hazánkban évente Törökországba látogatók száma, s másik, az enyémmel hosszabb szótár is piacra került, azt hittem, véget ért az én szerény kezdeményem karrierje. De nem! 2001 őszén megkerestek a kiadótól, s felkínálták a lehetőséget arra, hogy az anyagot teljes körűen felülvizsgáljam és némileg kibővísem. Örömmel mondtam igent, mert az első alkalommal becsempészni szándékozott cédlulak egy részét akkor ki kellett vennem. Szinte biztos voltam benne, hogy tudom, hova raktam őket. Ám nagy csalódásomra szörén-szálán eltűntek. Kezdhettem előlről a kiegészítő gyűjtést... De nem bánom, mert mai fejjel talán jobban sikerült szelektálnom.

A mostani verzió végül nem kevesebb, mint 60 oldallal lett terjedelmesebb az előzőknél, s egy irányban megközelítőleg 10000 tételt tartalmaz. Főleg a török-magyar részt gazdagítottam eddig hiányzó lexémákkal. Ugyanakkor kidobtam jópár elavult intézménynevet és feliratot, ahol lehet, pótolva őket az új turisztikai és politikai terminusokkal. A cél továbbra is az utazók minél sokrétebb segítése, ami az alábbi témákban kívánt alaposságot: szálláskeresés, étkezés, vásárlás, jegyváltás, városnézés, hivatalos szervekkel való érintkezés, kulturális rendezvények, sportesemények, autós közlekedés, baleset, betegség és váratlan helyzetek esetén. Tizennégy év alatt sokat változott a világ, egy útszótárban ez élesebben tükröződik, mint az átlagszókincset magukba foglalóknak.

A pillanatnyi általános gyakorlat értelmében ezúttal a két rész folyamatosan halad, míg korábban egymáshoz viszonyítva fejjel lefelé voltak. A gyorsabb eligazodást egy szürke elválasztó csík szolgálja. A magyar használók kedvéért a török szavak megközelítő olvasatát továbbra is feltüntettem, fordított irányból pedig a magyar szavakét a török ortográfiához idomítottam. Szívőből remélem, hogy a két ország közötti idegenforgalom hamarosan nagyságrendileg növekszik, s akkor még megérhetem, hogy egy szép napon megint vár egy üzenet: készleteink kimerültek, kérjük az újabb felfrissített anyagot.

A szótár új kiadása kapható a könyvesboltokban, illetve megrendelhető az Akadémiai Kiadó internet oldalán: www.akademiaikiado.hu

Szívetekben őrizzetek Âşık Veysel emlékezete

Veysel Şatiroğlu, vagy ahogyan ma egész Törökországban ismerik, Âşık Veysel 1894-ben született az anatóliai Sivas tartomány Sivrialan falujában, szegény parasztszülők gyermekeként, akik fiuk születése előtt már két lányukat elvesztették himlőjárvány miatt. Hét esztendőskorában ő is megkapta a betegséget és megvakult.

Ettől kezdve élete szenvedések sorozata volt. Egyetlen vigasza az a saz (hosszú nyakú lant) lett, amelyet édesapjától kapott, aki szerette a bektási dervisek énekmondását, gyakran járt a tekkébe, az alevik istentiszteleti helyére. Házukban gyakran megfordultak vándor énekesek, âşikok és ozanok.

Veysel az első leckéket apja barátjától, Âşık Alâtól vette, tőle hallott a régi nagyokról, Pír Szultán Abdalról, Karadzaoglanról, Dertliről és másokról.

Később megnősült, két gyermeke született, de korán meghaltak. Szülei is eltávoztak az élők sorából, felesége elhagyta. Öngyilkosságra gondolt, de barátai felkarolták, neve egyre ismertebbé vált. Újból meg is nősült.

Első ismert versét 1933-ban, a Török Köztársaság kikiáltásának 10. évfordulóján Kemal Atatürkről írta. Szerette volna személyesen is megmutatni Törökország megmentőjének, ezért barátjával gyalog Ankarába mentek. A találkozás nem jött létre, de versét kinyomtatták Ankarában.

Hűséges kísérőjével, „Küçük Veysellel” aki az éneklésben is segítségére volt, fáradhatatlanul járta az anatóliai falvakat, énekeit sokan megismerték és megszerették. Egy ilyen út során ismerkedik meg vele 1956 telén Alain Gheerbrant, a jeles francia etnográfus, aki helyszíni felvételeit (talán az egyetlen ilyen jellegű anyagot) 1985-ben a párizsi OCORA kiadónál megjelentette. (Magam is e kiadvány által figyeltem fel Veysel emberi és művészi nagyságára.) A találkozás létrehozója Sabahattin Eyüboğlu (1908–1973), a török irodalmi élet fáradhatatlan szervezője volt, aki így ír Âşık Veyselről: „Ez a művelt ember saját erejéből építette fel műveltségét, türelemmel és sok szenvedéssel. Költői világában és hangszerjátékában az ősi hagyomány képviselője. Âşık Veysel talán az utolsó hiteles alakja a népi énekmondásnak, lantos költészetnek. Ugyanakkor a saját korában élt, figyelemmel kísérve az új Törökország és a világ eseményeit. Konokul harcolt és új költészetet teremtett az ősi saz kíséretével. Gondolatai, melyek egy elhomályosult világból emelkedtek ki, segítséget adhatnak a modern ember problémáinak megoldására is.”

Tanítási lehetőséget is kapott, több kiváló énekest, irodalmárt, gondolkodót indított el pályáján. 1965-től rendszeres állami fizetéssel jutalmazták hűségét.

Âşık Veysel, a huszadik századi török irodalom és zene kiemelkedő alakja 1973. március 21-én hajtotta örök álmra fejét. Szülőházában múzeumot rendeztek be, emlékéért egyre gyakrabban idézik fel, dalai nagy példányszámban kazetákon, CD-ken terjednek Törökországban.

Nemrég (Tasnádi Edit és Sudár Balázs nyersfordításai alapján, melyekért ez úton is köszönetet mondok) lefordítottam néhány versét, abban a reményben, hogy hamarosan hangzó formában is megjelennek majd, saját előadásomban.

✍ Kobzos Kiss Tamás

Júniális a szigetvári Török-Magyar Barátság Parkjában

A harmincfokos hőség sem riasztott vissza senkit attól, hogy az egész naposra tervezett baráti összejövetelen részt vegyen a Barátság Parkjában. A „házigazda”, Horváth László, Törökország tiszteletbeli konzulja nagy szeretettel fogadta vendégeket. A kitűnő pincepörköltöt Szabó Ferenc és Kapronczai János barátaink főzték, igen csak megküzdve a meleg mellett a fel-fel támadó széllel. Végül is sikerült felülkerekedniük a természet erőin és senki nem maradt éhen! A legnagyobb elismerés, hogy a jó hangulatú baráti beszélgetések közepette a bogrács hamar kiürült. Továbbfokozta a jókedvet a Novák-pince szó szerint „pincehideg” bora, amit Károly barátunk éppen az ebéd végére érkezve hozott. A júniális egy kisebb fajta „polgármesteri találkozó” volt, eljött Biswurm Sándor, Csebény, Bognár József Szentlászló és Paizs József Patapoklosi polgármestere is.

Már szürkült, amikor a parkhoz érkezett Szűcs Csaba, a helyi kereskedelmi kamara elnöke az örömhírről, hogy a Szigetvári Ifjúsági Fúvószenekar Deichler András karmester vezetésével világrekordot állított fel, bekerül a Guinness Rekordok Könyvébe. Nemsokára a parkhoz érkezett az az autóbusz is, amely a 24 órán keresztül, pihenő nélkül játszó ifjú zenészeket szállította. A vidám társaságot a győztesnek kijáró tisztelettel fogadták Szigetvár főterén, ahol a gratulációk és a világrekordot bizonyító okirat átvétele után a fáradtnak egyáltalán nem látszó zenekar még több mint egy órát játszott a város polgárainak.

✍ Szmiló Györgyi

Szeretettel és tisztelettel köszöntjük

Fehér Géza professzort,
tiszteletbeli elnökiinket 85.

és Hazai György professzort,
alapító tagtársunkat 70.
születésnapja alkalmából.

HÍREK

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban április 9-én mutatták be a Félhold és kereszt című tanulmánykötetet. A vendégeket Öccellenciája Ender Arat Törökország rendkívüli és meghatalmazott nagykövete, valamint Fodor Péter főigazgató köszöntötte, majd a könyvről Dávid Géza professzor, az ELTE BTK Török Filológiai Tanszékevek vezetője beszélt.

Âşık Veysel-album

Szívetekben őrizzetek címmel jelent meg Kobzos Kiss Tamás Âşık Veysel-albuma, amelyben a régi magyar és török zene hiteles tolmácsolója – barátja, Erdal Şalikoğlu közreműködésével – a török lantosköltészet utolsó nagy egyénisége tíz dalát adja elő magyarul és törökül, saz(lant)kísérettel. Külön érdekessége a CD-nek, hogy négy versével maga a világtalan âşık (dalnok) is hallható.

A CD-t az ETNOFON Records adta ki, és – többek között – a Fonó Budai Zeneház Kht-ben kapható (1116 Bp. Sztregova u. 3.).